

AKADEMIN FÖR UTBILDNING OCH EKONOMI
Avdelningen för kultur-, religions- och utbildningsvetenskap

Sufism inom den somaliska diasporan i Göteborg

P-O Hellqvist

2013

Uppsats, Kandidatexamen, 15 hp
Religionsvetenskap
Religionsvetenskap med inriktning mot kultur och identitet

Handledare: Per-Olof Åkerdahl
Examinator: Febe Orest

Abstract

Denna uppsats är en studie av sufismen inom den somaliska diasporan i Göteborgsområdet. Den religiösa verksamheten inom en jama 'a (församling), dess etablerande och dess relationer till det omgivande samhället har undersökts.

Under arbetet har ett flertal metoder kommit till användning såsom kvantitativa litteraturstudier, kvalitativa intervjuer och deltagande observation.

Resultatet visar på en fast etablerad jama 'a som under en ledning av en sheikh (andlig ledare) bedriver religiös verksamhet. Den religiösa verksamheten utövas till största delen på traditionellt sätt och uppvisar små skillnader jämfört med hemlandet.

Undersökningen har också funnit att det finns religiösa spänningar mellan de somalia-svenskar som utövar traditionell somalisk sufism och de somalia-svenskar som övergått till saudiarabisk influerad wahabism.

Nyckelord: Sufism, Qadiria, Jama 'a, Somalia, Göteborg, Religion.

Innehållsförteckning

Inledning	Sidan 4
Syfte med den aktuella undersökningen	Sidan 5
Frågeställning	Sidan 5
Metod och material	Sidan 5
Forskningsläge	Sidan 8
Teoretiska utgångspunkter	Sidan 9
Resultatredovisning	Sidan 11
Slutdiskussion	Sidan 27

Bilaga A. Primärkällor, tryckta källor & litteratur

Bilaga B. Otryckta källor

Bilaga C. Intervjufrågor till sufisheikhen

Bilaga D. Intervjufrågor till sufister

Bilaga E. Begrepp/uttryck på somaliska

INLEDNING

Mänskligheten har under sin långa historia levt i symbios med någon form av myt eller religion. Efterhand har religioner försvunnit eller smält ihop med andra och från tid till annan har helt nya religioner uppstått som i sin tur fragmenterats beroende på bl.a. mänsklig tolkning och interaktion.

Religioner har vanligen varit geografiskt stabila även om det finns exempel på religionsspridning kopplat till mänsklig migration eller ett gudomligt missionerande uppdrag.

Denna uppsats avgränsas till att behandla religionsutövning kopplat till en specifik grupp nämligen den somalisk-sufiska och dess migration till staden Göteborg.

Människans ursprung återfinns vi i Afrika och därifrån har arten, under årtusendena, spridit sig till olika delar av jordklotet. Alla dagens göteborgare har således sina rötter i den afrikanska kontinenten. Det är dock olika länge sedan de bodde i Afrika. De göteborgare som har rötter i Somalia är bland de som har färskast erfarenheter från den stora kontinenten i söder. Erfarenheter som för vissa av migranterna gärna hade kunnat vara av ett trevligare slag.

Migrationen till Sverige, i en större omfattning, är ett fenomen som pågått de senaste 70 åren. 1940 var endast 1% av Sveriges befolkning födda utomlands. En försvinnande liten del utövade annan religion än den som erbjöds via den svenska statskyrkan.

Sextiofem år senare hade den utrikesfödda befolkningen ökat till 12%. Av Göteborgs befolkning är idag drygt 20% utlandsfödda. Det innebär ca 100 000 individer. Av dessa är i runda tal 4700 födda i Somalia. Till denna siffra kommer ett okänt antal i den så kallade andragenerationen.

De migrerande somalierna är till nästan 100% sunnimuslimer och majoriteten tillämpar den sunnitiska lagskolan shafi'i. Bland somalierna finns en lång tradition av sufism. Sufismen beskrivs som den mystiska delen av Islam. Inom sufismen finns det ett antal tariqahs (ordnar). I Somalia förekommer idag följande tre tariqahs: Qadiria, Ahmadiyah och Salahiah.

SYFTE

Syftet med denna uppsats är att undersöka förekomsten av sufism bland de somaliska migranterna i Göteborgsområdet och då särskilt motiven till sufismens etablerande, de religiösa aktiviteterna, relationen till annan religiös verksamhet inom den somaliska diasporan och slutligen betydelsen av kopplingen till hemlandet Somalia.

FRÅGESTÄLLNING

Den övergripande frågeställningen formuleras: Hur ser den somaliska sufismens religiösa verksamhet ut i Göteborgsområdet?

Frågor på detaljnivå skall förhoppningsvis bringa klarhet i exempelvis följande frågor: När de somaliska sufisterna anlände? Vilka tariqhas som etablerats? Storlek på jama'as (församlingar)? Vilka som anslutit sig till jama'as? Dhikri (ritualer) samt eventuella svårigheter att utöva sufism i det nya landet?

Hypoteser:

1. De somaliska migranterna Göteborgsområdet har tagit med sig sina sufi traditioner till det nya hemlandet.
2. Det kan förekomma religiösa spänningar mellan sufi utövande och icke sufi utövande somaliska migranter.

METOD och MATERIAL

Undersökningen vilar på ett antal metodvarianter. Två hypoteser är formulerade vilka undersökts empiriskt.¹ Undersökningen har omfattat kvantitativa litteraturstudier där ett hypotetisk-deduktivt arbetssätt använts², deltagande observation, intervjuer och samtal.

En handfull individer med rötter i Somalia har intervjuats. De intervjuade har representerat båda könen och olika åldrar. Intervjuerna har skett genom fysiska möten. De intervjuade har alla varit aktivt utövande sufier. En av de intervjuade, sheikh Abdirahman, redovisas efter eget önskemål med sitt rätta namn. Övriga intervjuade redovisas med fiktiva namn. Utöver nämnda intervjuer har ytterligare en handfull samtal, som inte varit formaliserade som intervjuer, genomförts med individer som inte varit aktivt utövande sufier. Också dessa individer har alla sina rötter i Somalia.

¹ Anders Florén och Henrik Ågren. *Historiska undersökningar. Grunder i historisk teori, metod och framställningssätt*. (Upplaga 2:6. Lund 1998, 2006), s. 50.

² Idar Magne Holmgren och Bernt Krohn Solvang. *Forskningsmetodik. Om kvalitativa och kvantitativa metoder*. (Studentlitteratur AB, Lund. 1997), s. 51.

För att förstå den somaliska sufismen i Göteborg har jag också använt mig av de olika religionsteorier som James Thrower behandlar i *Religion, The Classical Theories*.³ För mig som utomstående har det känts viktigt att kunna särskilja exempelvis religion från kultur. Forskaren Mark Taylor konstaterar för sin del att det är omöjligt att greppa vad religion handlar om eftersom religionen hela tiden glider undan. Eftersom den är så undflyende är det också svårt att precisera var den finns. Religionen dyker upp både här och där och ibland också på de mest oväntade ställen.⁴

Thrower gör en uppdelning där han beskriver religion på sex olika sätt.

1. Religion som gudomlig uppenbarelse

När den blivande profeten Muhammed var runt 40 år gammal började han höra en röst som han uppfattade tillhörde ärkeängeln Gabriel. Rösten dikterade för Muhammed det som senare kom att bli innehållet i Koranen.⁵ I muslimskt tänkande kan Gudomlig uppenbarelse ske på tre olika sätt. 1. Genom en inspirerande tanke, ännu ej formulerad i ord. 2 Genom drömmar eller tillstånd av trance. 3. Direkt kommunikation till en profet genom ord.

Den främsta formen av gudomlig uppenbarelse, enligt muslimer, var när Muhammed fick motta den oföränderliga och då ännu inte skapade koranen. Muslimer tror också på gudomlig uppenbarelse genom *haditherna*, (nedteckningar av profetens ord och handlingar).

2. Religion som religiös omvändelse

Rudolf Otto använder begreppet, det numinösa, som kommer från latinets numen vilket betyder helig makt. Det numinösa uppfattas som ett mysterium och en icke-rationell erfarenhet. En helig makt som befinner sig bortom människans fattningsförmåga.⁶ Otto menar att häri ligger grunden till den mysticism som förekommer i alla större religioner. Också Aldous Huxley skriver om mysticism. Han menar att den är essensen i all religion.⁷ Robert Zaehner skriver att den mystiska erfarenheten återfinns i alla de stora religionerna. Han noterar att det är sällsynt att en mystiker hävdar att han är Gud även om Zaehner namnger ett exempel i den muslimske mystikern al-Hallaj som uppenbarligen var ett gränsfall.⁸

³ Thrower, James, *Religion, the Classical Theories*. (Edinburg university Press. 1999)

⁴ Taylor, Mark, C, *About religion: Economies of Faith in Virtual Culture*. (The Chicago University Press. 1999), s. 1.

⁵ Thrower, James, *Religion, the Classical Theories*. s. 29.

⁶ Ibid., s. 59.

⁷ Ibid., s. 67.

⁸ Ibid., s. 68.

3. Religion som filosofi

För Platon var filosofi ett religiöst och mystiskt sökande där själen skiljer sig från de världsliga sinnena.⁹ Platon tänkte sig en föränderlig sinnevärld där vissa upplevelser var verkliga och andra en slags tolkning. Andra filosofer dömde ut religionen. Kant lär ha yttrat: om religion handlar om förtröstan eller tillit så var hans egen hund en av de mest religiösa varelserna.¹⁰ Kant menade dock att man skall respektera alla religioner. Han kunde dock inte sträcka sig till att respektera teologi.

4. Religion som primitiv villfarelse

Lucien Levy-Bruhl intar en position där han sätter västerlänningar på piedestal på så sätt att han anser dessa rationella, logiska och vetenskapliga.¹¹ Alla övriga världsmedborgare benämner han primitiva och dessa är särskilt utsatta för exempelvis mysticism. Bronislaw Malinowski å sin sida placerar inte primitiva på någon lägre mänsklig nivå och finner inget nedsättande i att dessa söker svar genom exempelvis magi.¹²

5. Religion som psykologi

Ludwig Feuerbach menade att människan har en inneboende längtan. Som en konsekvens av denna längtan uppfinner människan Gudar för att få denna längtan uppfylld. Feuerbach upplyser oss vidare att människans högsta längtan är en längtan efter lycka och kan människan inte få denna lycka i livet så kan det duga med att få den i det nästkommande.

Religioner skapas för att uppfylla denna längtan efter lycka.¹³ Friedrich Nietzsche gick hårt åt religionen. Han förklarade att Gud är död och därmed var människan fri. Vad människan skulle använda denna frihet till kunde Nietzsche dock inte formulera ett bra svar på.¹⁴ Nietzsche gick vidare i sitt resonemang och delade mänskligheten i två halvor. Han menade att det fanns en halva som var beroende, lydiga och drivna av bitterhet mot den andra halvan av mänskligheten. Han menade att det var denna bittra halva som behövde och som skapade religioner.

För Sigmund Freud var religionen, för en vuxen människa, att jämföra med ett barns eller en ungdoms regression. En religiös människa var således en människa som inte klarat av att bli vuxen och religionen blir då ett stöd mot en fientlig eller hård omvärld¹⁵. Carl Gustav Jung å sin sida hade en annan syn på saken. Religionen var, enligt honom, en naturlig eller rentav nödvändig del i människans liv.¹⁶ Jung argumentation pro religion har till och med fått vissa tänkare att fundera över huruvida Jung faktiskt själv försökte skapa en ny religion.

⁹ Ibid., s. 76.

¹⁰ Ibid., s. 81.

¹¹ Ibid., s. 109.

¹² Ibid., s. 114.

¹³ Ibid., s. 132.

¹⁴ Ibid., s. 140.

¹⁵ Ibid., s. 146.

¹⁶ Ibid., s. 155.

6. Religion som social konstruktion

Karl Marx stora problem var inte religionen i sig utan samhället som skapade religion. Han såg religionen å ena sidan som en fantasi för de alienerade och å andra sidan som en ideologi för härsarklassen. Marx placerade in religionen i en vidare kontext där religionen bara var en del som hindrade människan från att bli fri.¹⁷ Enligt Friedrich Engels skulle religionen försvinna när människans förståelse om sig själv och sin omvärld ökade.

Émile Durkheim delade Marx och Engels åsikt i så måtto att han såg religion som en social konstruktion. Efter att ha studerat stamsamhällen kommer Durkheim fram till att religionen egentligen är stammens hyllning till sig själv. Han konstaterar också att det är under stamgemensamma riter som en sådan spänning eller extas byggs upp så att religion kan födas.¹⁸

För Max Weber var religionen inget seröst alternativ för den moderna människan. Liksom Marx såg han konservativa och stabiliserande effekter i religionen.¹⁹

Som framgått ovan finns mystiken med i flera av Throwers exempel. Ibland känns mystiken central, vilket känns uppmuntrande med tanke på detta arbetes fokus är sufismen, vilken ofta brukar benämnas som den mystiska delen av islam.

¹⁷ Ibid., s. 165.

¹⁸ Ibid., s. 186.

¹⁹ Ibid., s. 191.

FORSKNINGSLÄGE

Med tanke på att sufismen, som religiöst fenomen, har en global omfattning kan det här inte bli tal om att presentera forskningsläget i alla dess detaljer. Denna uppsats syftar inte heller till att ge rättvisa till alla olika sufiska nyanser.

En Googlesökning på ordet sufism ger över 5,5 miljoner träffar. Företaget Amazon saluför hela 3663 titlar (121201) som på något sätt behandlar sufism. En sökning på Somalia och sufism ger 8 titlar hos Amazon. Göteborgs universitetsbibliotek erbjuder 170 titlar i ämnet sufism. www.upsatser.se, redovisar 9 olika uppsatser som behandlar sufism.²⁰ Ingen av dessa uppsatser berör sufismen inom den somaliska diasporan i Sverige.

Den brittiske antropologiprofessorn Ioan M Lewis har efter upprepade och långa perioder av antropologiskt fältarbete i Somalia, skrivit ett flertal böcker om det somaliska folkets kultur och religion. I sin bok *Saints and Somalis* behandlar Lewis huvudsakligen den somaliska sufismen. Han konstaterar att somalier är ortodoxa sunniter anslutna till den sunnitiska rättskolan Shafii. Vidare att sufismen har en lång historia i landet och att sufismen är väl utvecklad bland somalierna.²¹

Somalia är en ung nation som relativt snart kollapsade i inrikes konflikter. Detta kan vara ett skäl till varför forskningen om Somalia är blygsam. Ett annat skäl kan vara att Somalia fick ett officiellt alfabet först 1972. De mänskliga källorna är därför viktiga.

Ytterst lite är skrivet om somalierna i Sverige och än mindre om somalierna i Göteborg. Kända uppsatser/avhandlingar/rapporter har behandlat bl.a. Kat-missbruk²², somaliska migranternas sociala stödutbyten och försörjningsstrategier²³, Somaliska föreningars verksamhet i Sverige²⁴, Somaliernas migration till/från Göteborg perioden 1978-2011²⁵ samt marin piratkriminalitet.²⁶ Sufism i Göteborgsområdet behandlas såvitt känt endast i en publikation.²⁷ I denna titels 9:e kapitel behandlas en persisk sufitariqah belägen i Göteborgsstadsdelen Gamlestaden.

²⁰ www.upsatser.se . 2012-12-04

²¹ Lewis, I. M, *Saints and Somalis*. (The red Sea Press, Inc. 1998), s. 8.

²² Emma De Cal och Lina Söderlind, *Det som inte syns, finns inte. En kartläggning av katanvändningens omfattning bland somalier i Göteborg*. (Uppsats 10 poäng. Göteborgs Universitet, Sahlgrenska akademien, Enheten för socialmedicin. 2007)

²³ Melander, Charlotte, *Inom transnationella och lokala sociala världar. Om sociala stödutbyten och försörjningsstrategier bland svensksomalier*. (Doktorsavhandling. Göteborgs Universitet, Institutionen för socialt arbete. 2009)

²⁴ Johndotter, Sara, *Somaliska föreningar som överbryggare. En uppföljning av 28 svensksomaliska projekt som fått stöd av Allmänna arvsfonden*. (Rapport. Malmö Högskola)

²⁵ Hellqvist, P-O, *Somaliernas migration till/från Göteborg perioden 1978-2011*. (B-uppsats. Göteborgs Universitet, Institutionen för Historiska studier. 2012)

²⁶ Nilsson, Susanne och Lauri-Plantén, Christine, *FN:s Säkerhetsråds resolution 1816 – ett resultat av yttre påverkan*. (B-uppsats i statsvetenskap 2008.)

²⁷ Westerlund, David. Red, *Levande Sufism*. (Bokförlaget nya Doxa, Nora. 2001)

TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER

Detta arbete har utgått ifrån ett realistiskt teoriperspektiv. Sufismen innefattar många av de realistiska delarna såsom:

- Utrymmet för subjektivitet i närmandet av det gudomliga.
- Förekomst av känslouttryck och myter
- Läroorienterad religionsuppfattning
- Traditionalism
- Bakåtblickande orientering

RESULTATREDOVISNING

SUFISM

Det bör inledningsvis nämnas att Sufism är, om inte ifrågasatt, så i vart fall föremål för diskussion bland muslimer. Författaren till boken *Sufism*, filosofie doktor Carl W Ernst, nämner redan i inledningen av sin bok hur han bemöttes i Pakistan när han avslöjade att han studerade sufism. Bemötanden kan placeras i två direkta motpoler. Den ena polen representerades av individer som förklarade att sufism inte hade något att göra med islam. Den andra polen bestod av individer som visade ett stort intresse.²⁸ Detta ifrågasättande noteras också av William C. Chittik som skriver att sufism betraktas, bland både muslimer och ickemuslimer som främmande för islam.²⁹ Man kan konstatera att detta ifrågasättande är återkommande i litteratur som behandlar sufism. Debatten för och emot sufism är inget modernt fenomen. Debatten inleddes troligen redan på 800-talet. Ett tidigt exempel på pro sufism hittar man hos teologen Abu Hamid al-Ghazali (död 1111).³⁰ Ett anti sufism exempel finner man hos den hanbalitiska teologen Taqi al-Din ibn Taymiyya (död 1328). Ibn Taymiyya kritiserade exempelvis helgonkulten inom sufismen. Vid denna tid var ibn Taymiyyas åsikter om sufismen inte riskfria att framföra. Konsekvensen för ibn Taymiyya blev återkommande fängelsestraff.³¹ I en somalisk kontext skriver Ion Lewis att kritiska strömningar funnits mot bl.a. sufismens helgondyrkan och att dessa strömningar kraftfullt förstärkts av extern arabisk wahabism.³²

Liknande reaktioner har noterats i samband med detta arbete, vilket kommer att redovisas i senare avsnitt.

Sufism har ofta beskrivits som islams esoteriska del, grundad på sökande efter andlig sanning, som ett slutligt mål att förstå verkligheten som den verkligen är och därigenom nå kunskap. En viktig tanke är också att kärleken till Gud skulle leda till en mystisk förening. Denna förening i sin tur skall ge kunskap om Guds väsen. Sufismens rötter kan möjligen spåras till islams barndom när en grupp individer kallade *ahle suffice* samlades runt profeten i Medina.³³ En annan hypotes är att sufismen fick sitt avstamp i en asketisk protest mot maktens dekadens. Två av de tidigaste asketerna kan ha varit Abu Dharr Ghifari som dog 652 i Rabadha som ligger i närheten av Medina och Imran ibn Rusayn Khusaí död i Basra 672.³⁴ Asketen Hassan al-Basri (643-728) var en av lärjungarna till Khusaí.³⁵ Under 7- och 800-talet levde flera sufier som fått stor betydelse för eftervärlden.

²⁸ Ernst, Carl W, *Sufism*. (Shambala Publications, Inc. Boston, Massachusetts. 1997), s. xi.

²⁹ Chittick, William C, *Sufism*. (Oneworld Publications, Oxford, England. 2000), s. 3.

³⁰ Roald, Anne Sofie, *Islam*. (Bokförlaget Natur och kultur, Stockholm. 2005), s. 128.

³¹ Ibid., s. 133.

³² Lewis, I. M, *Saints and Somalis*. s. 43.

³³ Angha, Nahid, *Principles of Sufism*. (Asian Humanities Press, San Rafael, California. 1991), s. 1.

³⁴ Chevalier, Jean, *Sufism*. (Alhambra's Pocket Encyklopedi. Presses Universitaires de France. 1993), s.

20.

³⁵ Roald, Anne Sofie, *Islam*. s. 171.

Ett kvinnligt exempel är Rabia al-Adawiyya från Basra (död 801). Ett annat är egyptiern Dhu al-Nun (död 861). Al-Nun anses vara den som dikterat skillnaden mellan *marifa* (gudskunskap) och *ilm* (intellektuell kunskap). Han delade också upp vägen till Gud i olika etapper och det är detta som ligger till grund för den sufiska mystikens tanke om att själens väg till Gud sker genom flera olika steg.³⁶

En av sufismens viktigaste diktare var Jalal al-din al-Rumi (död 1273). Al-Rumi föddes i Afghanistan. Al-Rumi var och är fortfarande mycket uppskattad runt om i den muslimska världen men särskilt i Turkiet där han har sin viloplats. Rumi anses vara en av islams största helgon och hans grav i Konya besöks årligen av mängder av pilgrimer som söker hans *baraka* (välsignelse).³⁷

Sufismens uppbyggnad startade på 800-talet och dess så kallade guldålder avslutades på 1200-talet.³⁸ Detta århundrade var dock på intet sätt slutet för sufismen. Sufismen som visat sig ha en anmärkningsvärd förmåga att anpassa sig till olika miljöer utvecklades vidare genom en mängd olika tariqahs.³⁹ Från 1200-talet och framåt har dessa tariqahs letts av sheikher (mästare). Varje sheikh utsåg sin efterträdare och genom detta skapades en *sinsila* (successionsordning), som har betydelse ännu i våra dagar. De olika tariqahs förändrades från att ha varit elitistiska till att bli folkrörelser. En helgonkultur utvecklades där det var viktigt för den troende att få *baraka*, från en död eller levande sheikh. Kanske tack vare den ovan nämnda förmågan till anpassning, har sufismen överlevt. Den har inte bara överlevt utan också spridits över världen och idag uppskattar man att det finns över 200 sufiska tariqahs. De flesta av dessa har sina rötter hos någon av de stora mästarna.⁴⁰

Den största orden är Qadiria, vilken grundades i Irak av Abd al-Qadir al-Djilani (död 1166). Det blir anledning att återkomma till just denna tariqah i senare avsnitt. Redan på 1000-talet kunde den sufiske historikern Hudjwiri (död 1074) räkna upp ett dussintal olika tariqahs. Två var dock redan fördömda av de flesta sufier. En av dessa var halladjiterna eftersom de ansågs ha avvikit från koranens heliga lagar.⁴¹

Den europeiska medvetenheten om det vi benämner sufism, uppstod sannolikt i samband med den europeiska kolonialismen. Den första europeiska boken om sufism, *Sufismus, sive theosophia Perssarum Pantheistica*, skrevs 1821 av en tysk teolog vid namn Tholuck.⁴² Vid denna tid tycks det ha funnits en tendens bland europeiska orientalisterna att skilja ut eller rentav isolera sufism från islam. Att detta var ett felaktigt synsätt framgår av vad den berömde filosofen och historiker Ibn Khaldun skrev redan på 1400-talet. ”Sufism är baserad på uppfattningen att den religiösa praktik som brukas av dess anhängare alltid setts som betydelsefull av tidiga muslimer, männen runt Muhammad, männen i den andra generationen, såväl som de som kom efter dessa, som en väg av sanning och rätt ledning”.⁴³

³⁶ Ibid., s. 172.

³⁷ Ibid., s. 179.

³⁸ Ibid., s. 180.

³⁹ Westerlund, David. Red, *Levande Sufism*. s. 168.

⁴⁰ Roald, Anne Sofie, *Islam*. s. 181.

⁴¹ Chevalier, Jean, *Sufism*. s. 73.

⁴² Ernst, Carl W, *Sufism*. s. 15.

⁴³ Ibid., s. 17. (fritt översatt från engelska)

Det finns dock betydligt äldre utomeuropeiska texter som behandlar eller beskriver sufismen. Abu Ábd al-Rahman al-Sulami som levde i östra Iran skrev redan på 1000-talet flera texter på arabiska som behandlade bl.a. sufiska helgon. I hans tolkning var sufierna arvtagare och efterföljare till profeterna. Han beskrev också den religiösa andlighet och mysticism som rått under de tre tidigare seklen. Den första individ som bar namnet Sufi, skall ha varit en syrier på 700-talet, vid namn Abu Hashim al-Sufi.⁴⁴

Själva ordet Sufi kan härledas från arabiskans ord för ull (suf). Materialet ull har en betydelse inom sufismen då det har hävdats att just ull varit ett material som föredragits i klädedräkten hos muslimska profeter. I annan litteratur kopplas ordet sufi till arabiskans suffa (bänk) och kopplas i detta sammanhang till profetens fattiga följeslagare som sägs ha varit hemlösa och därför fick sova på bänkar när de följt profeten till Medina. Andra kopplingar till arabiskan är safá (renhet) och safwa (utvalda). Persern Abd al-Karīm ibn Hawāzin Qushayri (986-1072/74) menade att ordet sufi inte kunde härledas ur arabiskan eftersom det kunde anses vara ett regelbrott mot språket som sådant. Han konstaterade istället att sufierna var en så välkänd grupp att de inte behövde bekräftas genom verbal analogi eller etymologi. Qushayri skrev om sufierna – Gud gjorde denna grupp till sin utvalda bland sina vänner och han placerade dem över hans övriga följeslagare men efter sina meddelare och profeter.⁴⁵

Under de senaste 200 åren har sufismen utsatts för tryck ifrån dels europeisk kolonialism i form av väpnad kamp och dels ifrån reformistiska delar inom islam som bl.a. fördömer sufisterna dikhri. Flertalet bedömare anser att sufism och salafism är inkompatibla inslag av islam. Detta trots att det historiskt finns kopplingar mellan exempelvis grundarna av Tabligh Jamaát och Sufiordnar.⁴⁶ Flera västerländska forskare, bland annat antropologen Clifford Geertz, såg sufismen som utdöende.⁴⁷ Denna tanke, som gick ut på att sufismen skulle dö ut efterhand som landsbygden moderniserades, har kommit på skam. Sufismen tycks tvärtom, i nutid, ha fått nya anhängare bland de välutbildade storstadsmuslimerna som ligger i framkant när det gäller social förändring av muslimska miljöer.⁴⁸

Exempel på detta är de olika nordiska sufitariqahs som etablerats. Runt 1990 skall det ha etablerats en *Burhaniya tariiqa* i Köpenhamn.⁴⁹ I Norge har sufitraditionen en viktig närvaro, särskilt i vissa Pakistanska, Turkiska och Afrikanska moskéer.⁵⁰ I Göteborg etablerades 1993 sufiskolan *Maktab Tarighat Oveyssi Shahmaghsoudi* (MTO). Medlemmarna i denna skola har huvudsakligen sina rötter i Iran och dess nuvarande sheikh flyttade 1979 från Iran till USA där denna tariqah nu också har sitt huvudsäte.⁵¹ Numera finns också Qadiriatiqah representerad i Göteborg genom en församling bestående av individer med rötter i Somalia.

⁴⁴ Ibid., s. 21

⁴⁵ Ibid., s. 23.

⁴⁶ van Bruinessen, Martin & Howell, Julia Day, *Sufism and the "Modern in Islam*. (I.B Tauris & Co Ltd, London, 2007), s. 14.

⁴⁷ Ibid., s. 8.

⁴⁸ Ibid., s. 12.

⁴⁹ Larsson, Göran red, *Islam in the Nordic and Baltic Countries*. (Routledge, USA, 2009), s. 42.

⁵⁰ Larsson, Göran red, *Islam in the Nordic and Baltic Countries*. s. 21.

⁵¹ Westerlund, David. Red, *Levande Sufism*. s. 204.

Lärandet är viktigt inom sufismen. Ett tydligt exempel på detta är ovan nämnda MTO i Göteborg. Sufism är återkommande beskriven som ett religiöst lärande jämte de islamska rättskolorna och citat av profeten.

I sufi sammanhang kan ordet resa kan brukas som en metafor, eftersom sufismen ofta beskrivs som en väg eller stig. De som får en upplevelse av mystik relaterar till detta som en resa.⁵² Kärlek är ett centralt ord inom sufismen. Med detta menas kärleken till Gud, profeten Muhammad och sheikher. Kärlekens styrka är så central i den mystiska upplevelsen att vissa sufi sheikher ofta relaterades till som härskare av hjärtat. I texter kan man finna sufier beskrivna helt enkelt som älskande.

Sheikh och elev är två begrepp som har en stor betydelse inom sufismen. Sheikhen är en andlig ledare. Det arabiska ordet shaykh betyder äldre man. Ett annat ord som används är arabiskans murshid vilket betyder guide. Lärljungarna kan benämnas efter arabiskans murid.

Sufisterna kompletterar alla muslimers plikt att be fem gånger om dagen, pilgrimsfärden till Mecka och fastan under Ramadan med att vörda sin andlige ledare.⁵³

Helgonskap är ytterligare ett viktigt begrepp inom sufismen. Helgonskap betecknar en närhet och intimitet med Gud, liksom ett skydd från Guds sida. Ett helgon är ett väsen som kan träda mellan Gud och mänskligheten. Helgons närhet till Gud är något som går tillbaka till den tidigaste sufismen med sina hävdvunna ideal och sin implicita kritik av världslig makt⁵⁴. Helgongravar har med tiden blivit betydelsefulla vallfartsplatser.

SUFISM I EN SOMALISK KONTEXT

För att förstå den somaliska sufismen krävs en kortare beskrivning av Somalias religiösa historia.

Under förislamisk tid anses somalierna ha haft samma religion som vissa andra kushitisktalande folk, såsom Oromo i Etiopien och Afar i Djibouti/Eritrea. Spår av denna kushitiska religion finns fortfarande i bland annat religiös terminologi. Ett exempel är den kushitiska himmelsguden Waaq, vilket än idag är ett av de somaliska orden för gud.⁵⁵

Under förislamisk tid fanns det handelsstäder på några ställen längs den somaliska kustlinjen. Dessa handelsstäder hade etablerats av det Himyaritiska kungadömet. Zeila, i nuvarande Somaliland, var en av de första handelsstäder som nåddes av den nya religionen islam. Detta kan ha skett så tidigt som kort efter *hijra* (profetens migration från Mecka till Medina år 622).

⁵² Ibid., s. 29.

⁵³ van Bruinessen, Martin & Howell, Julia Day, *Sufism and the "Modern in Islam"*. s. 6.

⁵⁴ Ernst, Carl W, *Sufism*. s. 30.

⁵⁵ Westerlund, David & Svanberg, Ingvar, Edit, *Islam Outside the Arab World*. (Curzon Press, Richmond, Surrey. 1999), s. 41

Islam nådde, enligt arabiska dokument från 800- och 900-talet, det område vi idag kallar Somalia.⁵⁶ Somalias huvudstad Mogadishu var redan på 1200-talet ett centrum för den muslimska och arabisk-afrikanska swahilikulturen. Ordet somalier är dock belagt första gången på 1400-talet då ordet förekom i en etiopisk sång. Somalier var då lierade med muslimska sultaner som angrep etiopiska kungadömen. Ovan nämnda Zeila hade vid denna tid uppgått i Sultanatet av Adal som geografiskt täckte stora delar av dagens norra Somalia, Östra Etiopien, Djibouti och Eritrea. Adal-sultanatet var ett av de muslimska sultanat som utkämpade strider mot de kristna etiopierna. Efter att ha blivit besegrade av etiopierna i mitten av 1500-talet expanderade istället olika somaliska klaner söderut. Denna expansion fortsatte fram till 1912 då de stoppades av brittiska trupper vid floden Tana i Kenya.

Islam är helt enkelt en fundamental hörnsten för somaliers sociala och kulturella liv.⁵⁷ Majoriteten tillhör den sunnitiska lagskolan Shafi'i. Trots islams centrala roll har den dominerande inställningen till religionen varit lättsam.

Somaliska kvinnor har exempelvis sällan eller aldrig burit slöja utan istället varit klädd i, den många gånger, färgglada guntiinon som lämnat armar och axlar bara. Detta förändrades i slutet av 1980 med det ökande saudiska inflytandet.⁵⁸ De sista årtiondenas många kontakter med den arabiska halvön och då framförallt Saudiarabien tycks ha inneburit att den mer strikta och konservativa lagskolan Hanbali fått ökat inflytande bland somalierna, både i hemlandet och i diasporan. Somalierna kan idag betraktas som tämligen ortodoxa sunnimuslimer. Det finns dock skäl att anta att ett brett folkligt stöd för traditionell form av Islam kan tjäna som en ny livskraft till sufiordnarna.⁵⁹

De tre viktigaste sufitariqhorna i dagens Somalia är Qadiria, Ahmadiyah och Salahiah.^{60 61}

Qadiria som är störst grundades i Bagdad 1166 av Abdul Qadir al-Jilani. Orden introducerades sedan bland somalierna på 1400-talet av Sharif Abu Bakr ibn Abd Allah al-Áydarus, kanske mer känd som al-Qutb ar-Rabbani (död 1508 el 1509).⁶² Qadiria som förmodligen har flest anhängare anses vara ortodox men ej propagandistisk. Qadirias styrka i dagens Somalia går tillbaka till Sheikh Uways Muhammad Baraawe (1847-1913). Sheikh Uways som härstammade från en grupp f.d. slavar i staden Baraawe blev ledare för en somalisk gren av Qadiria när han återvände efter studier i Bagdad. Denna gren som vanligen kallas Uweishiah har tidvis varit detsamma som hela Qadiriarelsen i Somalia.⁶³

⁵⁶ Lewis, I. M., *Saints and Somalis*. S. 7.

⁵⁷ Westerlund, David & Svanberg, Ingvar, Edit, *Islam Outside the Arab World*. s. 39.

⁵⁸ Ibid., s. 48.

⁵⁹ Ibid., s. 54.

⁶⁰ Lewis, I. M., *Saints and Somalis*. s. 11.

⁶¹ Westerlund, David & Svanberg, Ingvar, Edit, *Islam Outside the Arab World*. s. 44.

⁶² Lewis, I. M., *Saints and Somalis*. s. 11.

⁶³ Westerlund, David & Svanberg, Ingvar, Edit, *Islam Outside the Arab World*. s. 45.

Vallfärden till Mecka är viktig för alla muslimer och somalierna utgör inget undantag. Inom Qadiria finns det dock vissa grupper som behållit ett lokalt pilgrimsalternativ som innebär att man reser till berget Bur Heybe i centrala Somalia. Om man gör en sådan resa sju år i rad och deltar i de ceremonier som äger rum så skall detta räknas som en resa till Mecka.⁶⁴

Ahmadiyah, som idag har minst antal anhängare, introducerades i södra Somalia under 1800-talet av Shejk Ali Maye Durogbe från Merka. Orden bildade sina församlingar företrädesvis bland de jordbrukande klanerna längs floderna Juba och Shebelle. Vissa somalier anser fortfarande att Ahmadiyahs förkunnelse ligger något närmare Islams huvudfåra jmf med Qadiria.⁶⁵

Salahiah etablerades sannolikt något senare än Ahmadiyah men liksom denna orden skapade man sina församlingar i flodlandskapen. Salahiah anses vara starkt propagandistiskt. Denna tariqah skall enligt Lewis dock vara mindre sofistikerad, jämfört med Qadiria, när det gäller mysticism och undervisning.⁶⁶ Inom Salahiah finns det två kända shejker, dels Mahamad Guled (död 1918) och dels Mohammed Abdullah Hassan (död 1920) kanske mer känd som den Galne Mullan under motståndskampen mot britterna. Hassan var också ledare för Dervishstaten som existerade 1896-1920 i vissa geografiska delar av det vi idag benämner Somalia. Under 1800-talet och fram till 1930-talet hade sufismen ett kraftigt uppsving bland somalierna.⁶⁷

Somaliska sufier tillhör normalt en jama'a (församling eller sammanslutning) som i sin tur är kopplad till en viss tariqah. I en somalisk kontext innebär jama'a ofta en bosättning och där denna bosättning leds av en sheikh. Medlemmar i en jam'a talar ofta om sin sheikh i termen far och då inte bara i dess andliga mening, *aaw*, utan också i världslig mening, *aabe*.⁶⁸

Varje tariqah har sina särskilda doktriner och dhikri,⁶⁹ utöver de som är gemensamma för alla muslimer.⁷⁰ Det andliga målet inom en tariqah är att uppgå i eller förenas med Gud. Även för somaliska sufier är grundaren av en tariqah viktig. Grundaren fungerar som guide och tack vare den baraka som Gud skänkt honom så kan han leda följeslagarna till Gud. Den baraka som skänkts till grundaren överförs också på dennes följeslagare. Det föreligger också, för en tariqah, en viss religiös prestige i att kunna visa på släktskap med Qurayshklanen/stammen eftersom profeten tillhörde dess underklan Banu Hashim. I en somalisk kontext är det underförstått att en sufi sheikh har denna härstamning. Denna, vad man skulle kunna kalla, välsignade härstamning skall dock inte förväxlas med genetisk härstamning. Den genetiska är, för somalier, också mycket viktig och tar sig uttryck i det somaliska klanväsendet.

⁶⁴ Ibid., s. 51.

⁶⁵ Ibid., s. 45.

⁶⁶ Lewis, I. M., *Saints and Somalis*. s. 12.

⁶⁷ Ibid., s. 9.

⁶⁸ Westerlund, David & Svanberg, Ingvar, Edit. *Islam Outside the Arab World*. s. 46.

⁶⁹ Lewis, I. M. *Saints and Somalis*. s. 9.

⁷⁰ Westerlund, David & Svanberg, Ingvar, Edit. *Islam Outside the Arab World*. s. 44.

Enligt flera intervjuade, sufister och icke sufister, var upp till 95 % av somalierna anslutna till någon sufitariqah vid inledningen av 1980-talet. Inbördeskriget och ökat inflytande från arabisk wahabism kan ha varit två orsaker till sufismens eventuella tillbakagång.⁷¹ Ordvalet, eventuella, används eftersom flertalet av de tillfrågade somalia-svenskarna säger sig fortfarande vara sufier i hjärtat. De säger sig dock ha svårt att praktisera den traditionella somaliska sufismen eftersom majoriteten av imamerna (i Sverige) sägs vara ”salafister” eller ”wahabister” och som sådana förhindrar de den traditionella somaliska religionsutövningen.

Sufism verkar vara väl lämpad för Somalias sociala struktur eftersom den tillåter somalier, på alla nivåer, att sakralisera sitt samhälle genom att sufismen skapar utrymme till att klanförfäder kan förklaras som helgon oavsett hur förfädernas religiösa uppförande kan ha varit under livstiden. Denna helgonkult tycks också ligga i linje med somalisk förislamisk tro.⁷² Helgon kan delas av flera olika tariqahs och de vördas för olika kvaliteter. Två helt olika exempel på detta är helgonet Aw Hiltir som skyddar från krokodilattacker och Aw Mad som inom Rahanweinklanen betraktas som ett skyddshelgon för skörden.⁷³ Sufismens vördnad av helgon liksom exempelvis inslagen av dans under vissa ritualer tyder på viss synkretism mellan sufism och äldre religioner.⁷⁴ I en somalisk kontext kan man, enligt Lewis, gradera helgonen i tre olika grupper. 1. De stora helgonen inom islam, särskilt grundarna av Qadiria och Ahmadiyah som åtnjuter universell respekt och vördnad. 2. Ett stort antal somaliska helgon för deras personliga fromhet och för den roll som de spelat för islam i Somalia. 3. Grundare av de somaliska klanfamiljerna som åtnjuter vördnad bl.a. utifrån klanstorlek. Exempel i denna kategori är sheikherna Daarod, Isaaq och Digil.⁷⁵

Helgongravar finns spridda runt om i Somalia. Vissa gravar beskyddas av familjeklaner som har släktband till den döde.⁷⁶ En del av dessa familjeklaner har splittrats och männen har här fått rollen som *wadaads* (heliga män).

Lewis pekar på en annan mycket intressant aspekt när han skriver att tariqahs struktur har en potential att skapa nationell enhet och att urbana politiska partier tycks ha sina rötter i tariqahs.⁷⁷ Han beskriver också att medlemskapet i en tariqah inte följer det annars så viktiga klansystemet.⁷⁸

⁷¹ Lewis, I. M., *Saints and Somalis*. s. 43.

⁷² *Ibid.*, s. xii.

⁷³ *Ibid.*, s. 15.

⁷⁴ *Ibid.*, s. 28-29.

⁷⁵ *Ibid.*, s. 79.

⁷⁶ *Ibid.*, s. 15.

⁷⁷ *Ibid.*, s. 16.

⁷⁸ *Ibid.*, s. 37.

DEN SOMALISKA SUFISMEN I GÖTEBORG

Grunden för innehållet i kommande avsnitt har inhämtats genom intervjuer, deltagande observation och samtal. Fem intervjuer har genomförts med Sheikh Abdirahman. Vid intervjuerna har specifika frågeställningar⁷⁹ besvarats och nedtecknats. Varje intervju har varat mellan en dryg timma upp till två och en halv timma. Tre av intervjuerna har genomförts på ett folkbibliotek i förorten Biskopsgården. Det har vid dessa tillfällen blivit tydligt att han, bland somalia-svenskar, är en välkänd person och han bemöts med vänlighet och aktning.

Utöver detta har intervjuer genomförts med tre av jama 'ans medlemmar. Vid intervjuerna har specifika frågeställningar⁸⁰ besvarats och nedtecknats. Jama 'ans tillfälliga lokaler i Bergsjön har besökts under en torsdagskväll då medlemmarna genomförde dikhri.

Dessutom har samtal genomförts med fem icke sufi utövande somalia-svenskar. Dessa fem har varit bosatta i Sverige mellan ett och dryga 30 år.

Sufism inom den somaliska diasporan i Göteborgsområdet – allmänt

Den första somalier som praktiserat sufism anlände till Göteborg redan i början av 1970-talet. Denne hade i hemlandet tillhört tariqah Salahiah. Under åren fram till 1990, då det bara fanns drygt hundra somalia-svenskar i staden bedrevs det ingen organiserad religiös verksamhet för just somalier.

Vad som händer med en individ, i religiöst hänseende, i samband med en migration finns det divergerande uppfattningar om. Det finns exempel på både ökande och minskade religiositet. Det tycks dock finnas ett grundläggande behov inom mänskligheten att upprätta en mötesplats för religionsutövande. Den svenska kyrkans utlandsrepresentation brukar vara välbesökt av svenskar i forskingringen. Svenska utvandrare i USA byggde kyrkor. I Göteborg hittar vi motsvarande byggnader eller lokaler för religionsutövning. Nu är det dock de nya göteborgarna som står för byggnationen. Här hittar vi buddhisternas tempel i Hjällbo, sikhernas Gurdwara i Hammarkullen, ahmadiyyas moské i Högsbo, katolikernas kyrka vid Heden, judarnas synagoga innanför Vallgraven, sunnimuslimernas moské nedanför Ramberget o.s.v. Denna uppräkningslista kan i sig tjäna som ett bevis för religionens betydelse i migrations-sammanhang. De somaliska migranterna utgör inget undantag från detta konstaterande. Under de ca första 20 åren av somalisk närvaro i Göteborg använde de religiöst utövande de olika "källarmoskéer" som fanns att tillgå.

⁷⁹ Se bilaga C.

⁸⁰ Se bilaga D.

2004 togs ett steg framåt bland en grupp sunnimuslimer. Man införskaffade en före detta butiksfastighet med hjälp av mångmiljongåvor från privata saudiska finansiärer. Denna fastighet konverterades till bl.a. moské och heter idag Islamiska Sunni Centrat, i dagligt tal Bellevuemoskén. Majoriteten av de troende som frekventerar denna moské är migranter från Somalia. Mer om denna moské senare.

1997 hade över 2200 somalier migrerat till Göteborg och då togs de första sufiska stegen inom den somaliska diasporan i form av en koranskola med sufiska inslag. Ledare för sufi undervisningen, som då bedrevs i hemmiljö, var sheikh Abdirahman Sheikh Muhiadiin Eli (fortsättningsvis benämnd Sheikh Abdirahman), som senare också skulle bli ledare för den första sufiska jama 'an i Göteborg.

Jama 'an saknar 2012 fortfarande egen lokal. Under torsdagskvällarnas dhikri lånar jama 'an en källarlokal i närheten av Komettorget i Göteborgsförorten Bergsjön. Man söker dock aktivt en egen lokal på Hisingen i Göteborg.

Bakgrunden till den somaliska sufismens etablerande i Göteborg

Under intervjuerna med Sheikh Abdirahman, som anlände till Göteborg 1995, framkom det att han relativt snart efter sin ankomst märkte att hans landsmän inte utövade sin religion på det traditionella somaliska sättet. De hade, enligt Sheikh Abdirahman, kommit under kraftigt inflytande av andra landsmän som tagit starka intryck av den saudiska wahabismen.

Som nämnts ovan, startade Sheikh Abdirahman 1997 i all enkelhet en koranskola med sufiska inslag. Så småningom fick Sheikh Abdirahman låna lokaler av ovan nämnda Islamiska Sunni Center. Under åren 2001-2002 började Sheikh Abdirahman genomföra dhikri i dessa lokaler och allt fler somalia-svenskar började närvara. 2004 blev Sheikh Abdirahman, enligt egen utsago, utestängd av ”wahabisterna” vid ovan nämnda centra.

Sheikh Abdirahman kände allt starkare att det behövdes en motkraft. Han upplevde att somaliernas traditionella religiösa värderingar i hög utsträckning höll på att förändras av somalier som påverkats av saudisk wahabism. Sheikh Abdirahman menar att han aldrig kunnat skapa denna motkraft utan det stöd som han fick från många Göteborgssomalier. Det inskränkte sig dessutom inte enbart till passivt stöd utan tog sig också former av rena uppmaningar att ikläda sig den religiösa ledarrollen för de somaliska sufierna.

Sheikh Abdirahman lämnade i intervjuerna nedanstående exempel på hur somalier kunde yttra sig:

- led oss!
- du har kunskapen!
- du har en far som varit välkänd sufisheikh!
- hur skall vi leva i Sverige som goda medborgare?

Sheikh Abdirahman fick med hjälp av omgivningens stöd styrka nog för att träda fram i en officiell roll. Han började delta i den mediala debatten. Hans viktigaste åtgärd var dock att bjuda in till en internationell sufikonferens. Den första konferensen arrangerades i Göteborg 2005 och i samband med denna blev Sheikh Abdirahman känd inom hela den somaliska diasporan. Dessa konferenser har fortsatt arrangerats årligen. Alla har arrangerats i Göteborg utom den sista som ägde rum i Stockholm sommaren 2012. 2013 års konferens kommer eventuellt att arrangeras i Norge.

Sheikh Abdirahman är idag sheikh för den sufiska jama 'an Ahlu Sunna Waljama 'a⁸¹ som bildades i Göteborg 2002. Jama 'an tillhör Uweisiahgrenen av Qadiriahtariqahn. Sheikh Abdirahman berättar att Qadiria tog två spår i Somalia. Efter Sheikh Uweis bildades Uweisiah som har ca 90 % av Qadiriahanhängarna. De övriga återfinns inom Zeilaiah efter Sheikh Zeila. Det finns mellan 500 och 600 helgon i Somalia efter Sheikh Uweis. Sheikh Abdirahman nämnde att det inte enbart är män som kan bli helgon. Tvärtom finns det många exempel på kvinnliga helgon inom sufismen. Sheikh Abdirahmans roll som andlig ledare har efterhand utvidgats till att gälla hela Skandinavien. 70-80 församlingsmedlemmar är regelbundna deltagare i dhikri. Församlingen i sin helhet har några hundra anhängare. Exempel på när församlingen genomför dhikri under ledning av Sheikh Abdirahman kan beskådas på Youtube.⁸²

Det andliga ledarskapet

Att Abdirahmans far var, den bland somalier kände sufisheikhen, Sheikh Muhiadin Eli har säkerligen varit av betydelse på flera sätt. Fadern dog när Sheikh Abdirahman var 9-10 år gammal och han kom att uppfostras av en mycket klok mor. Han fick under sin ungdom både en religiös och världslig utbildning av god kvalitet. Fadern som betraktas som en *qutb* (helgon) är begravd i Mogadishu. Mer om faderns grav i ett senare avsnitt. Också en av Sheikh Abdirahmans äldre halvbröder är en betydande sufisheikh inom Qadiria i Somalia. Denne halvbroder, som heter Sheikh Sharif är idag i 80-årsåldern. En artikel om och ett foto på halvbrodern kan beskådas på Internet.⁸³ Fadern, Sheikh Muhiadin Eli, hade efterträtt Sheikh Oyaaye. Fadern i sin tur efterträddes av en av sina elever, Sheikh Muhamed Farah. Sheikh Muhammed Farah dog 1994. En son till denne axlade manteln. Sonen dog dock i sviterna av en olycka 2012. Sheikh Abdirahmans andlige ledare är den nu döde Sheikh Mali Noor.

⁸¹ Sheikh Abdirahman översätter Ahlu Sunna Waljama 'a till "Gemenskapen till sunnis folk" på svenska.

⁸² <http://www.youtube.com/watch?v=rCENQQaQ7s0>, 2012-11-22

<http://www.youtube.com/watch?v=ROfphQO8-X8>, 2012-11-22

<http://www.youtube.com/watch?v=W3zs7gSgMeo>, 2012-11-22

<http://www.youtube.com/watch?v=0-4G4f08XcA>, 2012-11-22

⁸³ <http://www.rfi.fr/emission/20120922-cheikh-muhiadin-eli-chef-kadiria-confrerie-soufie-plus-ancienne-somalie>. 12-12-11

Enligt Sheikh Abdirahman finns det i nuläget ingen uttalad andlig ledare för Qadiria i Somalia. Det finns för närvarande flera stora världsliga sufiledare men ingen andlig. Normalt utser en andlig ledare sin efterträdare. Det långa inbördeskriget och Sheikh Muhammed Farahs död under pågående inbördeskrig har varit en komplikation. Sheikh Abdirahman berättar att han fortfarande befinner sig på sin andliga väg. Han har ännu inte nått stadiet att han är en al-Wasil, alltså en andlig ledare som kan fungera som en medlare mellan Gud och människorna på jorden. Sheikh Abdirahman har dock nått kunskapen att kunna medla mellan individer på jorden.

Tariqah

Som omnämnts tidigare så hör Sheikh Abdirahmans jama 'a till tariqah Qadiria. Sheikh Abdirahman berättade att ordet eller begreppet tariqah måste sättas in ett större sammanhang. Han sade att tariqah är vägen mot Gud. Sheikh Abdirahman syftade här, såvitt jag har förstått, på den tidigare omnämnde egyptiern al-Nuns tanke att själens väg till Gud sker genom flera steg och tariqah bara är ett.

Genom att skissa på ett papper visade Sheikh Abdirahman hur en sufi utvecklas genom dels sharia och dels tariqah för att slutligen nå haqiqah. Han översatte ordet haqiqah med det svenska orden "resultat efter ansträngning". I litteraturen beskrivs termen haqiqah som ett resultat av den kunskap som kommer ur gemenskapen med Gud. En kunskap som dock kan nås först efter genomgången tariqah. I litteraturen beskrivs också ett fjärde steg, marifah, som innebär en form av intuitiv andlig kunskap som nåtts genom extatisk erfarenhet.

Vid ett intervjutillfälle beskrev Sheikh Abdirahman ovan nämnda väg som resor. Första resan för en sufi är den ytliga resan som innefattar 7 olika saker som kopplas till kroppen.

1. Ögonen. Man skall inte rikta blicken på det som är förbjudet. Blicken skall istället söka det som är gott. Detta har absolut med hjärtat att göra.
2. Öronen. Man skall inte lyssna på det som är förbjudet. Viss typ av musik skall undvikas. Exempelvis musik som kan vara hetsande i sexuell mening. Fridfull musik ses inte som förbjudet. Man skall lyssna på det som är positivt.
3. Tungan. Man skall exempelvis inte använda sin tunga till lögner och skvaller.
4. Händerna. Händerna skall bland annat inte användas för att döda, stjäla eller beröra det som är förbjudet. Man skall exempelvis inte beröra det motsatt könet på ett oanständigt sätt. Händerna skall användas till att hjälpa och utföra positiva saker.
5. Magen. Man skall äta det som är halal.
6. Underlivet. De intima delarna av underlivet skall inte brukas utanför äktenskapet.
7. Benen. Kroppens redskap. De skall inte leda individen till förbjudna platser.

När en sufi klarat denna del följer den inre resan där karaktären sätts på prov. Under den inre resan skall en sufi lära sig att inte falla ner i bl.a. ynkedom, avundsjuka, arrogans, fåfänga eller egenkärlek. Under den fortsatta resan skall allt ha övergått i kärlek. Kärleken och kärleken i hjärtat är mycket viktigt. All eventuell arrogans skall ha övergått i att individen blivit, som Sheikh Abdirahman benämner det, jordnära.

Vallfärden är ett viktigt inslag. Vallfärd till Mecka är obligatoriskt om man har möjlighet. Att besöka helgongravar är frivilligt och en form av vallfärd som dock inte är jämförbart med vallfärden till Mecka. I Sverige finns av lätt insedda skäl ännu inte några helgongravar att vallfärda till.

Jama 'an Ahlu Sunna Waljama 'a

Bildad i Göteborg 2002. Jama 'an tillhör Uweisiahgrenen av Qadiriyahtariqhan. Inom jama 'an finns det också anhängare av Ahmadiyah. Församlingsmedlemmarna kommer från hela Somalia och det är betydelselöst vilken klan man tillhör. Jama 'an har ett antal hundra medlemmar, både män och kvinnor, varav mellan 70-80 är regelbundna deltagare under torsdagskvällarnas dikhri. Barn och ungdomar är välkomna och man tillämpar inga åldersgränser.

Jama an vilar på samma värdegrund som sufirörelsen med samma namn i Somalia.⁸⁴ Församlingar med samma namn finns också i Nordamerika.

Jama 'an har för närvarande ingen egen lokal. Det har därför inte varit meningsfullt att närmare beskriva de tillfälliga lokalerna. Två frågor har dock ställts. Dels hur önskemålen för en egen lokal ser ut och dels om det skulle vara tillåtet att ha fotografier eller bilder på shejker eller helgon uppsatta på väggarna. När det gäller lokalen som sådan är det primära att det finns ett tillräckligt stort rum eller sal för dikhri. När det gäller fotografier eller bilder så skulle man sannolikt inte ha några sådana på väggarna.

Fotografier är dock hela tiden en tolkningsfråga. De intervjuade hade exempelvis inga problem med att ha fotografier på sina närmaste anhöriga i plånboken e.t.c.

På en fråga om sekulär utbildning svarade Sheikh Abdirahman att all utbildning är positiv och att det är ett självklart mål att man skall utbilda sig också utanför det religiösa livet. Han förtydligade med att han inte såg någon motsättning mellan modern vetenskap och religion. Han menade att detta är två helt olika saker som inte bör blandas ihop.

Sheikh Abdirahman själv, har både en akademisk sekulär utbildning och en religiös skolning. Enligt sheikhen finns det inom jama 'an flera högtbildade individer. När det gäller medlemmarna så respekterar jama 'an var och ens privata levnadsförhållanden.

⁸⁴ http://en.wikipedia.org/wiki/Ahlu_Sunna_Waljama'a. 130105

Dhikri

Dhikri genomförs varje torsdag med start klockan 18.00 i den lånade lokalen i Bergsjön. Rummen i den lånade lokalen är små och ca 15 individer sitter i ring på mattor som rullas ut på golvet. Vid besöket genomfördes dhikri i två omgångar i två olika rum. Vid inledningen skickades en flaska med mysk runt och var och en fick en droppe på handen. Skälet till detta var att skapa en väldoft i rummet.

Under dhikri förekommer flera moment. Sheikh Abdirahman sjunger och församlingen svarar med sång. Sångerna kan vara poesi eller hämtade från ett flertal olika sångböcker. Sånger kan väljas utifrån årstid/säsong eller andra speciella tillfällen. Sheikh Abdirahman håller också en föreläsning och han väljer verser ur koranen eller böneord för tillbedjan. Dhikri avslutas med sång.

Sheikh Abdirahman är noga med att få församlingsmedlemmarna delaktiga i dhikri. En enskild församlingsmedlem kan leda delar av dhikri. Dhikri är basen för omtänksamhet, kärlek och ihågkommelse av Gud.

Enligt Sheikh Abdirahman kan kvinnor delta fullt ut i dhikri. Vid besöket deltog dock inga kvinnor och tillfrågad om detta svarade en kvinna att normalt sitter kvinnorna i ett angränsande rum och lyssnar. Kroppskontakt mellan man och kvinna är inte tillåten och lokaliteterna var sådana att båda könen svårligen skulle kunna sitta ner i samma rum utan att kroppskontakt skulle ha uppstått. I en större lokal skulle dhikri säkerligen kunna genomföras med både män och kvinnor som deltagare utan att kroppskontakt skulle behöva uppstå. Å andra sidan deltar inte några kvinnor i de Youtubeklipp som finns på jama 'an då man disponerar riktigt stora lokaler.

Dhikri behöver inte genomföras inomhus. I Somalia kan man genomföra dhikri ute på en allmän gata.

Övriga intervjuer

Ahmed (fingerat namn) 46 år gammal och bosatt i Göteborg sedan drygt 20 år. Arbetar som projektledare.

Ahmed uppger att han var sufi redan hemma i Somalia och att ca 95 % av alla somalier var sufi före 1980. Han berättade att han varit sufi sedan födseln. Fadern var sufisheikh och det var naturligt att följa i dennes fotspår.

Ahmed berättade att han varit medlem i jama 'an sedan start och att han kanske var den individ som var mest aktiv i att uppmana Sheikh Abdirahman att starta jama 'an i Göteborg. Det finns inga hinder för individer som är svenskar sedan generationer att bli medlemmar i jama 'an.

Ahmed deltar i dikhri varje torsdag. Han berättade att man dessutom kan genomföra dikhri på många olika sätt i vardagen och att detta kan ske både individuellt och kollektivt. Han exemplifierade med att man genomförde dikhri när man vid ett tillfälle tog emot sufi vänner från Stockholm. Ett annat exempel var i samband med giftermål. Om man har en dotter genomför man som far dikhri när man överlämnar sin dotter till hennes man. Bön i ensamhet i hemmet är också en form av dikhri. Helheten och känslan under dikhri är det viktigaste för Ahmed. Han berättade att det inte var ovanligt att han föll i gråt av de starka känslorna. För Ahmed är det mer känslösamt med dikhri i Sverige när han känner frånvaron av hemlandet.

På en direkt fråga svarade Ahmed att det principiellt inte föreligger några hinder för att dikhri skulle kunna genomföras på svenska språket. Problemet är att det inte finns någon relevant somalisk litteratur översatt till svenska. Ahmed hade läst den grundläggande sufilitteraturen, en bok som heter Safina. I detta verk beskrivs hur bön skall genomföras, vilka normer som gäller o.s.v. Ahmed nämnde också att det finns många olika psalmböcker.

Den andlige ledarens roll var mycket viktig för Ahmed. Han berättade att det är mycket viktigt att någon kan och vågar kliva fram i offentligheten på det sätt som Sheikh Abdirahman har gjort. Inom jama 'an sörjde man dock för att andra medlemmar skall lära sig av Sheikh Abdirahman så att också andra kan ta större ansvar.

Ahmed önskade att jama 'an kunde ordna en egen lokal med tillräckligt stor yta för dikhri. Huruvida det skall hänga fotografier eller bilder på väggarna var enligt Ahmed en tolkningsfråga.

Ahmed berättade att jama 'an var relativt ny. Man hade ännu inte haft möjlighet att delta i någon av stadens olika multireligiösa gemenskaper. Han menade att man gärna skulle vilja vara en del i en sådan gemenskap.

På frågan om det fanns några svårigheter med att vara sufi i Sverige gav Ahmed ett utförligt svar. Han menade att det fanns spänningar mellan somalia-svenskar som är sufi och somali-svenskar som anslutit sig till wahabitisk tolkning av sunniislam. Sufisterna tycker att wahabismen försöker tränga undan somaliernas traditionella tolkning av islam. I den somaliska tolkningen har sufismen haft en stor betydelse. Medlemmarna i Ahmeds jama á anser att vissa somalia-svenskar med stöd av saudiska pengar skaffat sig tolkningsföreträdare gentemot det svenska samhället. Ahmed berättade vidare att dessa somalia-svenskar också, återigen med hjälp av saudiska pengar, fått en möjlighet att köpa eller bygga moskélokaler på ett sätt som andra asylsökande somalia-svenskar inte haft möjlighet till.

Ahmeds uppgifter om det saudiska ekonomiska stödet kan bekräftas genom olika nyhetsmedia. Fotnotens artiklar är endast ett par exempel.⁸⁵

Zhara (fingerat namn) 28 år bosatt i Göteborg i knappt 20 år. Studerar samtidigt som hon arbetar som tolk.

Zhara var sufi sedan barndomen hemma i Somalia. Hon fick dock närmare kunskap först Göteborg. Hon såg det som ett naturligt steg i livet att bli aktiv sufi 1997.

Zhara deltog i dikhri varje månad och hon har alltid deltagit i den årliga konferensen som Sheikh Abdirahman varit initiativtagare till. Zhara kunde inte peka på någon särskilt del av dikhri som är av särskild betydelse för henne. Hon svarade ”allt”.

Zhara berättade att Sheikh Abdirahmans kunskaper betydde mycket för henne. Hon berättade att hon som kvinnlig medlem i jama á an kände sig jämlik med männen. Hon kände inget utanförskap. Zhara sade att hon bemöttes med glädje och kärlek. I de provisoriska lokalerna i Bergsjön sitter kvinnorna i ett rum för sig och lyssnar. De sjunger inte själva. Enligt Sheikh Abdirahman finns det inget som hindrar att kvinnorna är med och sjunger. Man har helt enkelt inte nått till detta stadium ännu. De nuvarande lokalerna är heller inte tillräckligt stora för gemensam dikhri eftersom kroppskontakt skall undvikas mellan män och kvinnor.

Zhara hade inte läst någon särskild sufilitteratur. Hon har fått sin kunskap genom den muntliga undervisningen inom jama á an.

Zhara var mycket tveksam till att sätta upp fotografier eller bilder på väggarna i jama á ans lokaler.

Zhara menade inte att det skulle vara ett problem för svenskar att bli medlemmar i jama á an. Hon gav inget uttryck för att det skulle vara några svårigheter med att vara sufi i Sverige.

⁸⁵ Pavlica, Adrianna, <http://www.gp.se/nyheter/sverige/1.654446-ny-moske-invigd-i-goteborg>. 130102.
 Hebelius Svahn, Marie, <http://www.expressen.se/gt/nya-mosken-invigd-i-goteborg/>. 130102.

Abdi (fingerat namn) 15 år född i Göteborg, studerande
 Abdi berättade att han vuxit upp med sufismen eftersom hans pappa varit aktiv sufi. Familjen var dessutom bekant med Sheikh Abdirahman. För Abdi hade det därför känts helt naturligt att följa fadern och sheikhen. Abdi berättade att han varit med i jama 'an sedan denna bildades. Abdi hade inte läst någon sufilitteratur. Han sade att han lärt sig massor av sheikhen och han lärde sig utantill de texter och sånger som sheikhen använde under dikhri. Abdi deltog i dikhri varje torsdag kväll och för honom är hela ceremonin lika viktig.

Abdi menade att sheikhens ledarskap var viktig. Av sheikhen hade han exempelvis lärt sig hur man skall leva sitt liv, hur man skall förhålla sig till andra människor o.s.v.

Abdi hade inte upplevt några svårigheter i sitt liv som kunde kopplas till att han var sufi och att hans rötter fanns i Somalia. Han berättade att han inte umgicks med särskilt många somaliska ungdomar vid sidan av jama 'an. Han hade exempelvis aldrig blivit mobbad för att han var sufi.

Transumt ur nedtecknade anteckningar från samtal med fem, för tillfället icke sufiutövande, somalia-svenskar

- 90 % av alla somalier var sufi före 1990.
- Alla somalier var sufister före Barre-regimen.
- De allra flesta somalia-svenskar är fortfarande sufi i hjärtat.
- Sufister får i Sverige genomföra dhikri i skymundan.
- Det finns somaliska sufi också i Sverige. De får dock genomföra dhikri privat i sina hem.
- Innan jag kom till Sverige tillhörde jag tariqah Salihiah och deltog aktivt i dhikri.
- Somalia-svenskar har svårt att utöva dhikri på grund av motstånd från de salafistiska somaliska imamerna.
- Det hände att familjen gjorde utflykter ut från staden och genomförde dhikri i något vackert naturområde. Det var som en pic-nic utflykt.
- Salafisterna ser sufihelgonen som avgudadyrkan.
- Somalia har förändrats ofantligt under inbördeskriget. Krafter har kommit in utifrån med ett annat synsätt på religionsutövningen.
- Inflytande från den arabiska halvön har påverkat den traditionella somaliska religionsutövningen.
- Inflytandet från wahabismen har påverkat somalierna på många sätt. När jag lämnade Somalia var det exempelvis mycket ovanligt att se kvinnor i hijab eller slöja.
- Somalierna verkar, åtminstone i Somaliland, försöka hålla emot utländska påtryckningar. Det går idag faktiskt att se unga kvinnor och män tillsammans på caféer. Jag har till och med, vid flera tillfällen, under sista åren sett unga kvinnor ute utan slöja.

SLUTDISKUSSION

I detta arbete har ett antal frågor och två hypoteser formulerats. Dessa frågor och hypoteser behandlas i följande diskussion.

Undersökningen har kunnat fastställa existens av sufism inom den somaliska diasporan i Göteborgsområdet. Somaliska sufister har funnits i staden under ca 40 års tid. De första stegen till gemensamt utövande togs dock först 1997. Officiellt och kollektivt utövande inom ramen för en egen jama 'a har förekommit sedan 2002, året då Ahlu Sunna Waljama 'a bildades.

Denna jama 'a tillhör Uweisiahgrenen av Qadiriahtariqahn. Jama 'an och dess sheikh har blivit Skandinavisk centralpunkt för sufiutövande somalier i diasporan. Några hundra individer ser sheikhen som sin andlige ledare. 70-80 individer deltar varje vecka i jama 'ans gemensamma dhikri.

Den religiösa verksamheten tycks ha en hel del gemensamt med motsvarande verksamhet i det forna hemlandet. De tydligaste och mest synbara skillnaderna är frånvaron av helgongravar i Sverige samt möjligheten att genomföra dhikri på offentlig plats. En annan viktig skillnad är att jama 'an saknar en egen lokal eller byggnad anpassad för det religiösa utövandet och annan verksamhet som bedrivs inom ramen för jama 'an.

Den sufism som utövas inom aktuell jama 'a innehåller flera av de klassiska religionsinslag som Thrower presenterar. Vi finner *den gudomliga upplevelsen* som i sufismen kan inträffa i samband med tranceliknande tillstånd under dhikri. Tanken om *den religiösa omvändelsen* med dess tankar på det numinösa passar också väl in på sufismen. *Filosofins* religiösa och mystiska sökande stämmer även denna in med det som äger rum under dhikri. Slutligen, *psykologin* med dess fokus på längtan kan jämföras med sufiernas strävan att nå Guds närhet.

Inom sufismen återfinns flera aspekter på kopplingen realism och religion. Under intervjuerna har det tydligt framkommit att det finns ett stort utrymme för enskild dhikri. Att myterna spelar en viktig roll är de många sufi helgonen ett tecken på. Att det förekommer känslouttryck under dhikri, i form av stark inre rörelse, har också framkommit under intervjuer med jama 'ans medlemmar. Att det finns en traditionalism inom sufismen är otvetydigt. Det har inte minst framkommit under intervjuer då motståndet mot utländskt inflytande varit starkt uttalat. Mer om detta nedan.

Skälen till sufisterna migration till Göteborg tycks inte skilja sig ifrån övriga somaliavsvenskar. De har drabbats av inbördeskriget på samma sätt som andra landsmän och helt enkelt tvingats i landsflykt. Det finns inget som tyder på att de tvingats lämna hemlandet av religiösa skäl. Majoriteten har anlänt under första hälften av 1990-talet. Eftersom klanförtroendet anses ointressant inom jama 'an har inga specifika klanfrågor ställts. Sufisterna har således varit föremål för samma migrationseffekter som övriga somaliska migranter.

När det gäller frågan om svårigheter kopplade till den religiösa utövningen visar svaren att detta är ett spørsmål som innefattar ett spänningsfält. Originellt nog handlar det inte om spänningar gentemot majoritetssamhället eller någon annan religion. Den upplevda spänningen handlar istället om relationen med de landsmän som utövar sin religion vid det Islamiska Sunni Centrat. Viss spänning återfinns också gentemot det religiösa ledarskapet i stadens andra stora sunnimoské, den moské som är belägen nedanför Ramberget på Hisingen. Även för en utomstående är det lätt att finna två gemensamheter mellan dessa båda moskémiljöer. Båda är helt eller delvis finansierade av saudiska intressen.

Den hanbaliska rättskolan är den officiella i Saudiarabien. Den i intervjuer/samtal omnämnda wahabismen (efter Muhammad ibn Abd al Wahhab, död 1792) dominerar i dagens Saudiarabien. Wahabismen anses vara mycket konservativ.

Somalier har å sin sida, av tradition, tillhört den sunnitiska rättskolan Shafi'i. För övrigt samma rättskola som tillämpats i bl.a. Indonesien och Malaysia. Det är också inom denna rättskola som sufismen alltid varit framträdande, vilket Somalia varit ett gott exempel på. I majoriteten av intervjuerna/samtalen har det sagts att sufismen varit dominerande. Siffror mellan 80-95% har angetts som utövande sufister i hemlandet före 1990. Den studerade jama'ans koppling till hemlandet blir tydlig när man ser till det religiösa ledarskapet. Sheikh Abdirahmans släktbakgrund har säkerligen varit viktig. Att fadern varit en känd sheikh som dessutom, efter sin död, betraktas som helgon kan knappast förringas. Att sheikhens fars grav, hemma i Mogadishu, blivit utsatt för vandalisering av medlemmar i islamistiska al Shabaab är ett exempel på den religiösa maktkamp som pågår mellan traditionellt religiösa somalier och de somalier som engagerats i det som populärt kallas globalt jihad.

Det är också värt att notera kopplingen till sufi-rörelsen Ahlu Sunna Waljama'a i Somalia som betraktas som en moderat rörelse. Denna rörelse har i Somalia varit kritisk till bl.a. den i många länder terrorstämplade organisationen al Shabaab. Det har till och med gått så långt att anhängare till Ahlu sunna Waljama'a i Somalia tagit till vapen mot ovan nämnda rörelse. Sheikh Abdirahman för sin del drar en skiljelinje mellan politik och religion. Han menar att var och en har ett fritt val men för egen del vill han inte verka politiskt. Icke desto mindre synes det vara på det sättet att det pågår en kamp mellan sufister både i hemlandet och i diasporan i Göteborg mot en tolkning av islam som inte uppfattas som traditionellt somalisk.

Samtliga respondenter i denna undersökning uttryckte att det var tydligt att religionsutövandet förändrats i Somalia sedan Siad Barre störtades 1991. Flera uttryckte också en förvåning över hur snabbt förändringen hade skett. Några kommenterade också de i västländer vanliga frågorna om klädedräkt och musik. De berättade att den somaliska kvinnan normalt inte bar slöja av något slag och att musik tidigare inte varit en kontroversiell fråga.

Den somaliska befolkningen har under dryga 20 års tid fått utstå oerhörda lidanden i form av ett mycket blodigt inbördeskrig och flera svältkatastrofer. Under inbördeskriget har befolkningen måhända, vid sidan om klanerna, inte haft mycket annat än religionen att söka stöd och tröst i. Ur den synvinkeln är det kanske inte så konstigt att befolkningen blivit mer religiös. Det brukar också anses att ett folk i diaspora tenderar att bli mer religiösa. Det märkliga, i en somalisk kontext, är att det är en annan form av religiositet än den traditionella som skördat framgångar och att dessa framgångar skördats med en sådan hastighet. Hur kan detta komma sig? Denna fråga kan inte besvaras inom ramen för detta arbete men skulle förtjäna att studeras på djupet. Intervjuer skulle behöva genomföras med somalia-svenska imamer och somalia-svenskar som vistats i Saudiarabien innan ankomsten till Sverige. Det kan inte uteslutas att en sådan studie skulle hamna i skärningspunkten mellan religion och strävan efter politiskt inflytande.

Tydligt är dock att den hanbaliska rättskolan med sina rötter i Saudiarabien fått ett starkt inflytande över den somaliska befolkningens religionsutövning både i Somalia och i diasporan i Göteborg. I Göteborg har det kommit till, om inte en konflikt, så i vart fall till spänningar mellan de somaliska sufisterna och de somalier som anslutit sig till det som i dagligt tal kallas wahabismen. Genom wahabismen finansiella styrka har traditionell somalisk sufism hamnat i bakvatten på flera olika sätt. I Göteborg har det påverkat på flera sätt. Sufierna har för det första inte haft finansiell styrka att ordna egna lokaler. Krigsdrabbade somalier har av naturliga skäl inte kunnat transferera pengar till Göteborg på samma sätt som det förmögna Saudiarabien. Man har för det andra inte lyckats få inträde i stadens olika multireligiösa nätverk. Här har wahabisternas företrädare hunnit före. För det tredje, men inte minst viktigt, sufisterna har inte lyckats etablera en somalisk röst gentemot majoritetssamhället.

I intervjuer/samtal har det framkommit att fler somalia-svenskar sannolikt skulle fortsatt att vara sufister om det inte vore för det motstånd som finns hos de wahabitiska sheikerna i de svenska moskéerna. Viktigt att komma ihåg i sammanhanget är att den somaliska befolkningen har en låg genomsnittsålder, både i hemlandet och i diasporan. Många unga somalia-svenskar känner helt enkelt inte till någon annan religionsvariant än den som predikas av de wahabitiska sheikerna.

Flera av de som bott i Göteborg under årtionden har i samtal uttryckt att de visserligen fortfarande är muslimer men att de efterhand blivit alltmer sekulära. Inom den somaliska diasporan återfinner vi således en stor bredd i religionsutövningen. En grupp som vänt traditionell somalisk religionsutövning ryggen till förmån för den i Saudiarabien förhärskade wahabismen, en grupp som hållit fast vid sitt traditionella somaliska sufiska religionsutövande och slutligen en grupp som blivit alltmer sekulär.

Hur ser då framtiden ut för den somaliska sufismen i Göteborg? Det är alltid svårt att sja om framtiden. Man kan dock konstatera att sufismens somaliska variant lyckats etablera sig i Göteborg trots uteblivet stöd från hemlandet. Kraften hos enskilda individer har uppenbarligen varit nog för att en jama 'a skall ha kunnat etableras. Det vi ser i Göteborg kan vara ytterligare ett exempel på de urbana högutbildade sufister som van Bruinessen och Howell beskrev. Är det så lär vi med tiden se en expanderande jama 'a som dessutom kan bli en tydligare röst för den somaliska diasporan i Göteborg.

Bilaga A

Primära källor

Sheikh Abdirahman

Jama 'a medlemmarna Ahmed, Zhara och Abdi

Fem icke sufiutövande somalia-svenskar

Tryckta källor och litteratur

Abdullahi, Mohamed Diriye. Culture and Customs of Somalia, Westport: Greenwood Press. 2001.

Angha, Nahid. Principles of Sufism, Asian Humanities Press, USA. 1991

Benkel, Andreas & Salad, Mohamud. Vara Vilja Kunna, En inspirationsbok för unga svensksomalier. 2010. Boken producerad av Göteborgsinitiativet med stöd av Allmänna Arvsfonden

Van Bruinessen, Martin & Howell, Julia Day, red. Sufism and the "Modern" in Islam, I B. Tauris & Co Ltd, USA. 1988.

Chevalier, Jean. Sufismen, Alhambras Pocket Encyklopedi /18. 1993.

Chittick, William C. Sufism. Oneworld Publications, Oxford, England. 2008.

Ernst, Carl W. The Shambhala Guide to Sufism, Shambhala Publications, Inc, USA. 1997.

Fazlhashemi, Mohammad. Vems islam, Månocket. 2008.

Roald, Ann Sofie. Islam. Historia, Tro, Nytolkning, Natur och Kultur, Stockholm. 2005.

Larsson, Göran red. Islam in the Nordic and Baltic Countries, Routledge, USA. 2009.

Lewis, Ioan. Saints and Somalis, Popular Islam in a Clan-Based Society, Red Sea Press. 1998.

Lewis, Ioan. Understanding Somalia and Somaliland, Columbia University press. 2008.

Länder i Fickformat: Nr 217. Utrikespolitiska Institutet. September 2011.

Myrenberg, Richard. I vulkanens skugga. 2009.

Nya R Pockettidningen, I främmande land. – En intervjubok om somalier i Sverige, Nr 3-4. 2011.

Westerlund, David (red). Levande Sufism, Nya Doxa, 2001.

Westerlund, David och Svanberg, Ingvar (red) Islam Outside the Arab World, Curzon Press. 1999.

Bilaga B

OTRYCK MATERIAL

<http://somalithinktank.org/sufism-as-solution-to-problems-in-islamic-world/>. 2012-12-28

<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/so.html>. 2012-12-28

Hernmarck Ahliny, Karin, <http://www.regeringen.se/sb/d/2574/a/75151>. 12-12-28

http://en.wikipedia.org/wiki/Ahlu_Sunna_Waljama'a. 13-01-05

Pavlica, Adrianna, <http://www.gp.se/nyheter/sverige/1.654446-ny-moske-invigd-i-goteborg>. 13-01-02.

Hebelius Svahn, Marie, <http://www.expressen.se/gt/nya-mosken-invigd-i-goteborg/> 13-01-02

Bilaga C

Intervjufrågor ställda till Sheik Abdirahman

1. När etablerade somalier sufismen i Göteborg?
2. Vilken tariqah var det?
3. Vem var initiativtagare?
4. Vilka har varit sheikher?
5. Betydelsen av Sheikhens baraka?
6. Sheikhens succession?
7. Hur många lärljungar har det samlats?
8. Begreppet murid?
9. Begreppet qtub?
10. Begreppet al-Wasil?
11. Begreppet al-Maddad?
12. Vilken del av Somalia kommer lärljungarna ifrån?
13. Bor man samlat i Göteborg?
14. Hur används dikhri i Göteborg?
15. Finns det ritualskillnader mellan Somalia och Göteborg?
16. Disponerar man någon lokal?
17. Om nej, var genomför man i så fall sina ritualer?
18. Kvinnornas roll?
19. Vallfärder?
20. Sheikhers begravningsplats i Sverige?
21. Barnens roll?
22. Finns det genus och/eller åldersskillnader i ritualerna?
23. Har utbildningsnivå någon betydelse?
24. Hur fungerar kopplingen mellan verksamheten inom tariqah och yrkeslivet?
25. Finns det flera somaliska tariqahs i Göteborg/Västra Sverige?
26. Hur många somaliska sufister finns det i Göteborg?
27. Hur ser dialogen ut med somalier engagerade i andra muslimska församlingar?
28. Hur ser dialogen ut med majoritetssamhället?
29. Vilken betydelse har det somaliska klansystemet för jama 'an?
30. Kontakter utanför Göteborg?

Bilaga D

Intervjufrågor till medlemmar i jama 'an

1. Var du sufi redan i Somalia?
2. Hur gammal var du när du började utöva sufism?
3. Varför blev du sufi?
4. När blev du aktiva i denna jama 'a?
5. Vilken sufilitteratur läser du?
6. Hur ofta deltar du i dikhri?
7. Vilken del av dikhri är viktigast för dig?
8. Är det skillnad på dikhri i Sverige och Somalia?
9. Vilken betydelse har er religiöse ledare?
10. Hur är det att vara kvinna i denna jama 'a?
11. Är svenska välkomna att bli medlemmar i denna jama á?
12. Är det möjligt att genomföra dikhri på svenska språket?
13. Finns det någon svårighet med att vara somalisk sufi i Sverige?
14. Hur är relationen till andra somalier som inte är sufi?
15. Om ni hade en egen lokal – hur skulle den ha sett ut och vara inredd?
16. Skulle ni haft bilder/fotografier på sufisheikher?
17. Hur är kontakten med företrädare för andra religioner?

Bilaga E

Begrepp/Ordförklaringar

Ahmadiyah	= sufi orden
al-Maddad	= ledaren för tariqha
al-Wasil människorna	= ledare för församling, medlare mellan Gud och
Baraka	= abstrakt hjälp, välsignelse från Gud
Dhikri	= ritualer
Haqiqah	= resultat av ansträngning (ordagrant = verklighet)
Jama ' a	= församling/gemenskap/samhälle
Murid	= aspirant
Salahiah	= sufi orden
Sheikh	= andlig ledare
Silsilat al Barwaaqo	= succession av välsignelse
Tariqah	= orden
Qadiria	= sufi orden
Qtub	= sufihelgon
Wadaad	= helig man